

ES Gamtos atkūrimo reglamentas ir Nacionalinis atkūrimo planas

Turinys

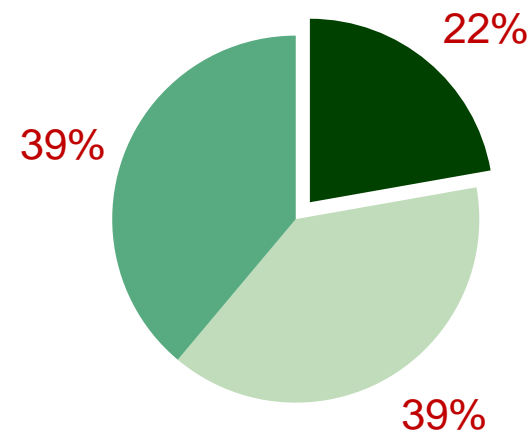
- ES Gamtos atkūrimo reglamentas
- Nacionalinis atkūrimo planas ir jo rengimas
- Suinteresuotų šalių įtraukimo procesas
- Diskusija

ES Gamtos atkūrimo reglamentas, jo tikslai ir naudos

Kodėl reikia ES Gamtos atkūrimo reglamento?

- Daugiau nei 80 proc. Europos buveinių yra prastos būklės. Ankstesnės pastangos apsaugoti buveines ir ekosistemas nebuvo sėkmingos.
- Siekiant efektyviau spręsti šią problemą Europos Komisija 2022 m. birželį pateikė Reglamento pasiūlymą. Reglamentas įsigaliojo 2024 m. rugpjūčio 18 d.
- Svarbios sąsajos ir tęstinumas jau esamų politikų ir teisės aktų vandens, oro, klimato, žemės ūkio, jūrų, biologinės įvairovės srityse.

2019 m. Lietuvos buveinių tipų būklės vertinimas

■ Palanki būklė ■ Nepalanki būklė ■ Bloga būklė

Ekosistemų atsigavimas

Klimato veiksmai ir žemės degradacijos stabdymas

Apsirūpinimo maistu saugumo užtikrinimas

ES tarptautiniai įsipareigojimai

Nacionalinė gynyba

ES Gamtos atkūrimo reglamento tikslai

- **Bendrasis tikslas:** atkūrimo priemonės iki 2030 m. taikomos bent **20 proc. ES sausumos teritorijų ir 20 proc. jūros teritorijų ploto** ir iki 2050 m. visoms ekosistemoms, kurias reikia atkurti.
- **Specifiniai tikslai** 9 srityse (iki 2030 m., 2040 m. ir 2050 m.)
- Dėmesys ekosistemoms, turinčioms didžiausią anglies dioksido absorbcijos ir saugojimo ir apsisaugojimo nuo gamtinių nelaimių potencialą.

Sausumos, pakrančių ir gėlo vandens ekosistemos

Jūrų ekosistemos

Rūšių buveinės

Miestų ekosistemos

Upių jungtys

Apdulintojai

Žemės ūkio ekosistemos

Miškų ekosistemos

Papildomų medžių pasodinimas

Specifiniai Gamtos atkūrimo reglamento tikslai

Sausumos, pakrančių
ir gėlo vandens
ekosistemos

Jūrų ekosistemos

Rūšių buveinės

4 str. Sausumos, pakrančių ir gėlo vandens ekosistemų atkūrimas

- 6 buveinių tipų grupės, Lietuvoje 54 buveinių tipai
- Įdiegti atkūrimo priemonės, kurios apimtų:
  - 2030 m. bent 30 proc. **visų** Reglamento I priede išvardytų **buveinių, kurių būklė nėra gera, ploto**
  - 2040 m. / 2050 m. – bent 60 / 90 proc. kiekvienai iš 6 grupių priklausančių buveinių, kurių būklė nėra gera, ploto
- **Buveinių tipų įkūrimas iš naujo, rūšių buveinių atkūrimas, žinių spragų užpildymas**

5 str. Jūrų ekosistemų atkūrimas

- 7 buveinių tipų grupės, Lietuvai aktualios 4 grupės
- Įdiegti atkūrimo priemonės, kurios apimtų:
  - 2030 m. – bent 30 proc. 1–6 buveinių tipų grupių **viso ploto, kurio būklė nėra gera**
  - 2040 m. ir 2050 m. tikslai
- **Buveinių tipų įkūrimas iš naujo, rūšių buveinių atkūrimas, žinių spragų užpildymas**

Specifiniai Gamtos atkūrimo reglamento tikslai

Miestų ekosistemos

8 str. Miestų ekosistemų atkūrimas

- Išvengti grynojo bendro nacionalinio miesto žaliosios erdvės ploto ir medžių lajų dangos ploto sumažėjimo, palyginti su 2024 m.
- Po 2030 m. užtikrinti viso nacionalinio **miestų žaliosios erdvės ploto ir medžių lajų dangos** didėjimo tendenciją.

Upių jungtys

9 str. Natūralių upių jungčių ir susijusių salpų natūralių funkcijų atkūrimas

- Sudaryti **paviršinių vandenų jungčių dirbtinių kliūčių sąrašą** ir, atsižvelgiant į tų dirbtinių kliūčių socioekonominės funkcijas, nustatyti, kurios kliūtys turi būti pašalintos.
- **Šalinti kliūtis** bei imtis priemonių, būtinų susijusių **salpų** natūralioms funkcijoms pagerinti.

Specifiniai Gamtos atkūrimo reglamento tikslai

Apdulintojai

10 str. Apdulintojų populiacijų atkūrimas

Padidinti apdulintojų gausą ir įvairovę ir vėliausiai 2030 m. apdulintojų populiacijų mažėjimą pakreipti priešinga linkme, o vėliau **užtikrinti apdulintojų populiacijų didėjimo tendenciją.**

Žemės ūkio ekosistemos

11 str. Žemės ūkio ekosistemų atkūrimas

- **Siekti žemės ūkio ekosistemų bendros būklės gerėjimo**, agrarinio kraštovaizdžio paukščių indekso didėjimo, pasirinktų 2 iš 3 rodiklių tendencijų didėjimo (pievų drugių indeksas; organinės anglies sankaupos mineraliniuose dirvožemiuose, kuriuose auga pasėliai; žemės ūkio paskirties žemės, kurioje yra didelės įvairovės kraštovaizdžio elementų, dalis).
- **Atkurti pažeistus nusausintus durpynus**, įskaitant jų hidrologinį režimą.

Specifiniai Gamtos atkūrimo reglamento tikslai

Miškų ekosistemos

12 str. Miškų ekosistemų atkūrimas

- Įdiegti atkūrimo priemonės, būtinas miškų ekosistemų biologinei įvairovei padidinti.
- Pasiiekti įprastų miško paukščių populiacijų indekso didėjimo tendenciją, pasiekti kitų bent 6 iš 7 rodiklių didėjimo tendenciją (stovinti negyva mediena; gulinti negyva mediena; įvairiamžių miškų dalis; miškų jungtys; organinės anglies sandėliai; miškų, kuriuose dominuoja vietinės medžių rūšys, dalis; medžių rūšių įvairovė).

Papildomų medžių pasodinimas

13 str. Trijų milijardų papildomų medžių pasodinimas

ES lygmeniu ne vėliau kaip 2030 m. pasodinti bent **tris milijardus papildomų medžių**.

Kaip GAR'e suprantamas atkūrimas?

- ! „Atkūrimas – procesas, kuriuo **aktyviai** arba **pasyviai** padedama atsikurti ekosistemai, kad pagerėtų jos struktūra ir funkcijos, siekiant išsaugoti ar padidinti biologinę įvairovę ir ekosistemos atsparumą <...>“

4-5 str. ekosistemų atkūrimas. Diegiamos atkūrimo priemonės:

Pažeista, prastos/nepakankamos būklės buveinė	Sunaikinta buveinė
Buveinės būklės gerinimas	Iš naujo įkuriamas plotas, siekiant palankaus referencinio ploto
Rūšies buveinės ploto kokybės gerinimas	Rūšies buveinės ploto kiekybės gerinimas

8-12 str. ekosistemų atkūrimas. Diegiamos atkūrimo priemonės, siekiant užtikrinti rodiklių didėjimo tendenciją (ir/ar neblogėjimą), kol pasiekiamas pakankamas/patenkinamas lygis = esamų ekosistemų plotų būklės gerinimas, naujų plotų įkūrimas, jungčių didinimas

Atkūrimo priemonių pavyzdžiai (GAR 7 priedas)

Iš viso 7 priede nurodyti 33 priemonių pavyzdžiai, bet sąrašas nėra baigtinis

- Atkurti šlapynes, **atkuriant nusausintų durpynų drėgnumą**, pašalinant durpynų drenažo struktūras arba išardant polderius ir nutraukiant durpių kasimą.
- **Gerinti hidrologines sąlygas** didinant paviršinio vandens kiekybę, kokybę ir dinamiką ir požeminio vandens lygį natūralioms ir pusiau natūralioms ekosistemoms.
- **Renatūralizuoti upių dugno ir ežerų bei žemumų vandentakių natūralią aplinką**, pavyzdžiui, pašalinant dirbtinį dugno sutvirtinimą, optimizuojant substrato sudėtį, gerinant arba plėtojant buveinės užimamą plotą.
- **Užtikrinti daugiau miškų ekosistemų elementų**, pavyzdžiui, didelių, senų ir nykstančių medžių (medžių buveinių), taip pat gulinčių ir stovinčių sausuolių.
- **Taikyti gamtai artimos miškotvarkos** arba tolydžia miško danga grindžiamos miškininkystės **metodus**; introdukuoti vietines medžių rūšis.
- **Prireikus sumažinti ganymo intensyvumą** arba šienavimą pievose
- **Ariamojoje žemėje ir intensyviai naudojamose pievose įrengti didelės įvairovės kraštovaizdžio elementus**, pavyzdžiui, apsaugines juostas, laukų paribius su vietinėmis gėlėmis, gyvatvoves, medžius, mažus miškus, terasų sienas, tvenkinius, ekologinius koridorius, laiptelius ir kt.
- **Gerinti jungtis tarp buveinių**, kad būtų sudarytos sąlygos rūšių populiacijų vystymuisi ir pakankamiems individų ar genetiniams mainams, taip pat rūšių migracijai ir prisitaikymui prie klimato kaitos.
- **Pašalinti ir kontroliuoti invazines svetimias rūšis** ir užkirsti kelią naujai jų introdukcijai arba ją kuo labiau sumažinti.
- **Plėsti miesto žaliąsias erdves, kurioms būdingi ekosistemų elementai**, pavyzdžiui, didinti parkų, medžių ir miškingų plotų, žaliųjų stogų, laukinių gėlių pievų, sodų, miesto sodų, medžiais apsodintų gatvių, miesto pievų ir gyvatvorių, tvenkinių ir vandentakių skaičių, atsižvelgiant į, inter alia, rūšių įvairovę, vietines rūšis, vietos sąlygas ir atsparumą klimato kaitai.

Svarbūs aspektai

- Iki 2025 m. rugpjūčio Europos Komisija turi parengti ataskaitą dėl finansavimo galimybių ir spragų.
- ES valstybėms narėms leista **neperprogramuoti priemonių, numatytų žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriams 2021-2027 m. finansiniame laikotarpyje.**
- Įgyvendinant sausumos buveinių atkūrimo tikslus **iki 2030 m. prioritetas teikiamas Natura 2000 teritorijoms.**
- Įtrauktas **Reglamento galiojimo sustabdymo** vieneriems metams **mechanizmas** nenumatytų aplinkybių atvejais, ypač jei kyla grėsmės apsirūpinti maistu, naudotis žeme.
- Išimtis dėl **atsinaujinančios energetikos ir nacionalinės gynybos** interesų (6 ir 7 str.)

Apie Reglamento įgyvendinimo naudas

- Reglamento keliami **tikslai yra taikomi valstybėms narėms**, o ne individualiems žemės savininkams.
- Reglamentu **nėra draudžiama ūkinė veikla atkurtose teritorijose**, ekstensyvi veikla yra skatinama. Reglamente nėra numatyta, jog atkurtos teritorijos automatiškai taps saugomomis teritorijomis.
- Reglamentu **neįpareigojama atkurti kaip buvo kažkoku konkrečiu metu**.
- Pagal EK atliktą vertinimą **1 EUR investuotas į ekosistemų atkūrimą neša 7-28 EUR grąžą** – t.y. naudą žemės ūkio atsparumui ir apsirūpinimo maistu saugumui, biologinei įvairovei, klimato kaitos švelninimui, žmonių sveikatai ir gerovei.
- Derybų dėl Reglamento projekto metu kaštų vertinimas atskiriems sektoriams nacionaliniu lygiu atliktas nebuvo, bet įvertinta, jog įgyvendinant reglamentą* **Lietuvai** preliminariai kasmet galėtų tekti apie 80 mln. EUR išlaidų, bet **kasmetinė nauda galėtų siekti virš 1 mlrd. EUR**, tai sudarytų vieną iš didžiausių dalių nuo BVP (2,16 proc.)
- Rengiant Nacionalinį atkūrimo planą **turės būti įvertintas ir socio-ekonominis priemonių poveikis**.

*vertinimas buvo atliktas pirminiam gerokai ambicingesniai Reglamento pasiūlymui; priimto Reglamento įgyvendinimo kaštai bus mažesni

NAP rengimas ir suinteresuotų šalių įtraukimas

Nacionalinis atkūrimo planas (1)

- Reglamentas įpareigoja pasirengti **nacionalinį atkūrimo planą (NAP)**, atsižvelgiant į naujausius mokslinius duomenis ir kitą stebėseną ir tyrimus
- Patvirtinta vienoda NAP forma
- Daug lankstumo šalims planuojant atkūrimo veiklas
- Integruotas ir įtraukus gamtos atkūrimo planavimas, jungtys su kitais procesais

Nacionalinis atkūrimo planas (1)

- Reglamentas įpareigoja pasirengti **nacionalinį atkūrimo planą (NAP)**, atsižvelgiant į naujausius mokslinius duomenis ir kitą stebėseną ir tyrimus
- Patvirtinta vienoda NAP forma
- Daug lankstumo šalims planuojant atkūrimo veiklas
- Integruotas ir įtraukus gamtos atkūrimo planavimas, jungtys su kitais procesais

**Svarbu:
Atkūrimo darbai
turi prasidėti jau
dabar ir nelaukti,
kol įsigalios
NAP!**

Nacionalinis atkūrimo planas (2)

Pasirengimas

- Apskaičiuoti ir kartografuoti atkuriamas **teritorijas**
- Identifikuoti atkūrimo **priemonės** siekiant Reglamento tikslų
- Identifikuoti **sąsajas** (tarp tikslų, priemonių, kitų politikų)
- Identifikuoti **patenkinamus lygius** iki 2030 m. (EK gairės iki 2028 m.) – *aktualu miestų, apdulkintojų, žemės ūkio ir miškų ekosistemų straipsnių rodikliams*

Nacionalinis atkūrimo planas (2)

Pasirengimas

- Apskaičiuoti ir kartografuoti atkuriamas **teritorijas**
- Identifikuoti atkūrimo **priemonės** siekiant Reglamento tikslų
- Identifikuoti **sąsajas** (tarp tikslų, priemonių, kitų politikų)
- Identifikuoti **patenkinamus lygius** iki 2030 m. (EK gairės iki 2028 m.) – *aktualu miestų, apdulkintojų, žemės ūkio ir miškų ekosistemų straipsnių rodikliams*

NAP turinys

Bendra informacija

(prisidėjimas prie bendrų tikslų, finansinė informacija, sąsajos su kitomis politikomis, stebėseną ir priemonių vertinimas)

Ekosistemų atkūrimo apžvalga

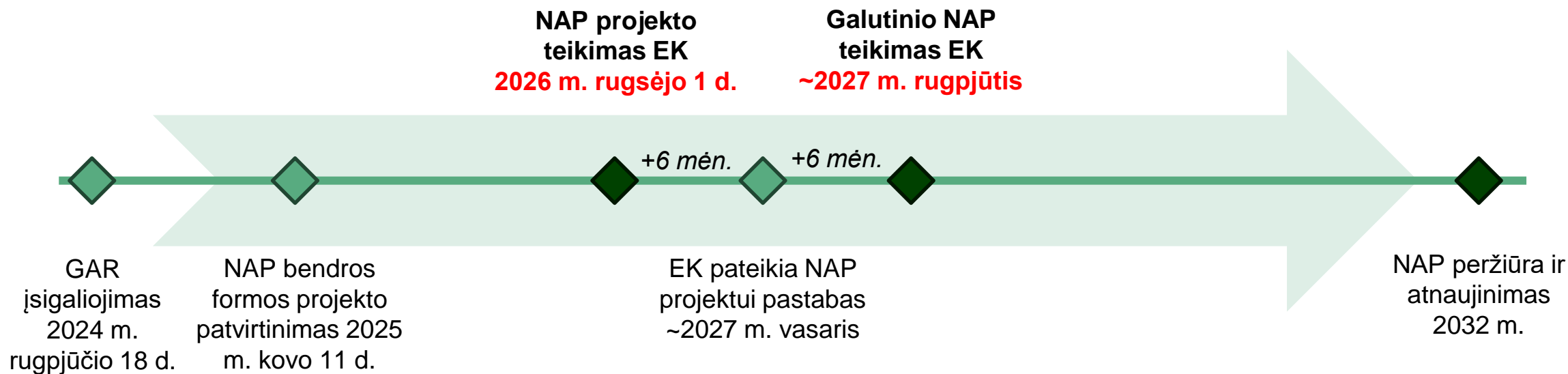
(kaip bus siekiama 4-13 str. keliamų tikslų, preliminarus atkuriamas plotas ir teritorijos)

Planuojamos konkrečios atkūrimo ir būklės neprastėjimo užtikrinimo priemonės

Pirmajame NAP pagrindinis dėmesys 2030 m. (strateginis požiūris iki 2040 m. ir 2050 m.)

Nacionalinis atkūrimo planas (3)

NAP 2024-2027 m. planavimas

Kas jau nuveikta

- Tarpinstituciniai susitikimai dėl visų ekosistemų atkūrimo straipsnių, renkama informacija, analizuojama esama situacija
- Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane įtrauktas AM veiksmas dėl NAP parengimo
- Aktyvus dalyvavimas EK ir EAA formatuose dėl NAP bendros formos ir kitų įgyvendinamųjų ES teisės aktų
- Pažangos priemonės „Išsaugoti biologinę įvairovę“ įgyvendinimas
- Inicijuotas suinteresuotų šalių įtraukimo procesas, siekiant įvairių indėlių ir nuomonių rengiant NAP

NAP rengimo valdymo struktūra

AM projekto komanda

- Planuoja ir prižiūri NAP rengimo procesą, koordinuoja veiklas
- Organizuoja suinteresuotų šalių įtraukimo procesą
- Užtikrina bendro NAP projekto dokumento parengimą

Dalyvaujančios institucijos

- Teikia informaciją, dalyvauja rengiant aktualias NAP dalis
- Teikia ir svarsto pateiktus priemonių pasiūlymus
- Įgyvendina priemones ir užtikrina rodiklių stebėseną

Gamtos atkūrimo darbo grupė* (suinteresuotų šalių)

- Aptaria bendrą NAP kryptį, progresą, pagrindines rizikas ir galimybes
- Diskutuoja apie duomenis, rodiklius, atkūrimo priemones, horizontalius NAP aspektus
- Teikia priemonių pasiūlymus

NAP koordinacinė darbo grupė* (tarpinstitucinė)

- Prižiūri ir koordinuoja NAP rengimo procesą tarpinstituciniu lygiu, teikia rekomendacijas
- Svarsto ir pritaria NAP projektui ir/ar jo sudedamosioms dalims

*Tvirtinama aplinkos ministro įsakymu

Nacionalinis gamtos atkūrimo planas

Suinteresuotų šalių įtraukimas (1)

ES Gamtos atkūrimo reglamento 14 str. 20 dalis:

*„Valstybės narės užtikrina, kad atkūrimo planas būtų rengiamas **atvirai, skaidriai, įtraukiai ir veiksmingai** ir kad **visuomenei, įskaitant visus susijusius suinteresuotuosius subjektus, ankstyvame etape būtų suteiktos veiksmingos galimybės dalyvauti jį rengiant.**“*

Suinteresuotų šalių įtraukimas (1)

ES Gamtos atkūrimo reglamento 14 str. 20 dalis:

*„Valstybės narės užtikrina, kad atkūrimo planas būtų rengiamas **atvirai, skaidriai, įtraukiai ir veiksmingai** ir kad **visuomenei, įskaitant visus susijusius suinteresuotuosius subjektus, ankstyvame etape būtų suteiktos veiksmingos galimybės dalyvauti jį rengiant.**“*

Ko siekiame?

- Informuoti apie GAR/NAP, atskiras ekosistemas ir jų atkūrimo tikslus
- Didinti susidomėjimą, suinteresuotumą, atsakomybę
- Aptarti duomenis, bazinius lygius, rodiklius, stebėseną
- Surinkti ir/ar kartu generuoti pasiūlymus priemonėms ir kt.

Suinteresuotų šalių įtraukimas (1)

ES Gamtos atkūrimo reglamento 14 str. 20 dalis:

*„Valstybės narės užtikrina, kad atkūrimo planas būtų rengiamas **atvirai, skaidriai, įtraukiai ir veiksmingai** ir kad **visuomenei, įskaitant visus susijusius suinteresuotuosius subjektus, ankstyvame etape būtų suteiktos veiksmingos galimybės dalyvauti jį rengiant.**“*

Ko siekiame?

- Informuoti apie GAR/NAP, atskiras ekosistemas ir jų atkūrimo tikslus
- Didinti susidomėjimą, suinteresuotumą, atsakomybę
- Aptarti duomenis, bazinius lygius, rodiklius, stebėseną
- Surinkti ir/ar kartu generuoti pasiūlymus priemonėms ir kt.

Kaip?

- **Gamtos atkūrimo darbo grupė**
  - kvietimas dalyvauti NAP projekto rengime
- **5 teminiai pogrupiai**
  - nuotoliniai susitikimai (vieši, įrašomi)
  - *gyvi susitikimai?*
- **Pasiūlymų rinkimo forma**

Suinteresuotų šalių įtraukimas (1)

ES Gamtos atkūrimo reglamento 14 str. 20 dalis:

*„Valstybės narės užtikrina, kad atkūrimo planas būtų rengiamas **atvirai, skaidriai, įtraukiai ir veiksmingai** ir kad visuomenei, įskaitant visus susijusius suinteresuotuosius subjektus, **ankstyvame etape būtų suteiktos veiksmingos galimybės dalyvauti jį rengiant.**“*

Ko siekiame?

- Informuoti apie GAR/NAP, atskiras ekosistemas ir jų atkūrimo tikslus
- Didinti susidomėjimą, suinteresuotumą, atsakomybę
- Aptarti duomenis, bazinius lygius, rodiklius, stebėseną
- Surinkti ir/ar kartu generuoti pasiūlymus priemonėms ir kt.

Kaip?

- **Gamtos atkūrimo darbo grupė**
  - kvietimas dalyvauti NAP projekto rengime
- **5 teminiai pogrupiai**
  - nuotoliniai susitikimai (vieši, įrašomi)
  - *gyvi susitikimai?*
- **Pasiūlymų rinkimo forma**

Kada?

I etapas:
2025 m. kovą-birželį

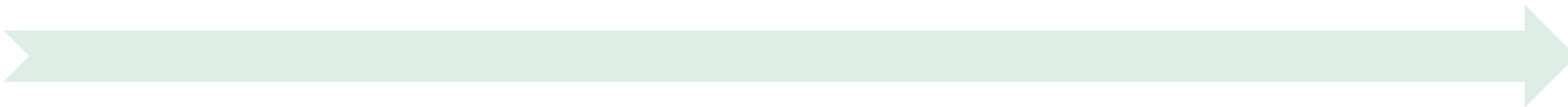
Suinteresuotų šalių įtraukimas (2)

I etapas 2025 m. vasaris-birželis

Kvietimas į
**Gamtos
atkūrimo
darbo grupę**

vasaris

Suinteresuotų šalių įtraukimas (2)

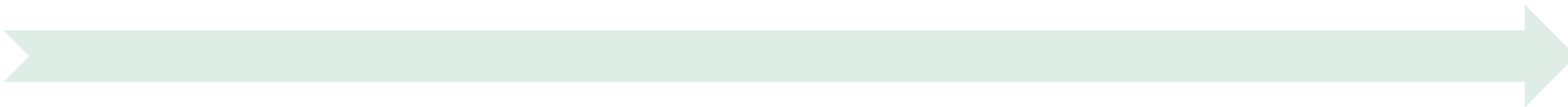
I etapas 2025 m. vasaris-birželis

Kvietimas į
**Gamtos
atkūrimo
darbo grupę**

vasaris

Įžanginis GADG
susitikimas
(bendras)

kovas

Suinteresuotų šalių įtraukimas (2)

I etapas 2025 m. vasaris-birželis

Kvietimas į
**Gamtos
atkūrimo
darbo grupę**

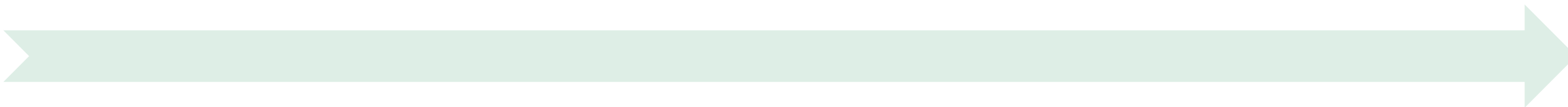
vasaris

Įžanginis GADG
susitikimas
(bendras)

kovas

**GADG pograpių
susitikimai**

balandis-birželis

Suinteresuotų šalių įtraukimas (2)

I etapas 2025 m. vasaris-birželis

Kvietimas į
**Gamtos
atkūrimo
darbo grupę**

vasaris

Įžanginis GADG
susitikimas
(bendras)

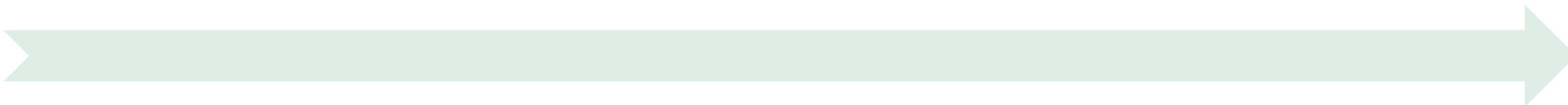
kovas

**GADG pograpių
susitikimai**

balandis-birželis

Bendras GADG
susitikimas aptarti
NAP eigą ir
tolimesnius etapus

*tbc birželis
ir/ar rugsėjis*

Suinteresuotų šalių įtraukimas (3)

Gamtos atkūrimo darbo grupė

**Jūros
buveinės**
(5 str.)

Miestai
(8 str.)

**Upės ir
ežerai**

(9 str. upių
vientisumas ir
salpos + 4 str.
upių, ežerų ir kt.
susijusios
buveinės)

**Sausumos buveinės,
žemės ūkis ir miškai**

10 str.
apdulk
intojai

13 str. 3
mlrd.
medžių

11 str. žemės
ūkis

12 str. miškai

4 str. sausumos
buveinės
(- upės ir ežerai)

Durpynai
(11 str. 4
dalis)

Pogrupiai

Esant poreikiui, Sausumos pogrupyje gali vykti atskiri teminiai susitikimai

NAP pogrupių susitikimų preliminarus kalendorius

Pogrupiai	Pirmojo susitikimo data
Durpynai (11 str. 4 dalis)	Balandžio 3 d.
Jūros buveinės (5 str.)	Balandžio 10 d.
Sausumos buveinės, žemės ūkis ir miškai (4, 10, 11, 12 ir 13 str.)	Balandžio 15 d.
Miestai (8 str.)	Balandžio 17 d.
Upės ir ežerai (9 str. + 4 str. upių ir ežerų buveinės)	Balandžio 22 d.

NAP rengimo koordinatoriai

Kristina Simonaitytė (patarėja) kristina.simonaityte@am.lt

Lina Čaplikaitė-Denisovienė (vyresn. patarėja) lina.caplikaite@am.lt

Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos politikos grupė

Daugiau informacijos <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/gamtos-apsauga/nacionalinis-gamtos-atkurimo-planas/>